

RECENZJE

SEMINARE

t. 35 * 2014, nr 2, s. 205-215

Psychosexual Integration & Celibate Maturity. Handbook for Religious and Priestly Formation, red. J. Parappuly SDB, J. Kuttianimattathil SDB, Salesian Psychological Association and South Asian Formation Commission of the Salesians, Bangalore 2012, tom I-II, ss. XXXIV + 1047.

W roku 2012 ukazała się pozycja pt. *Psychosexual Integration & Celibate Maturity. Handbook for Religious and Priestly Formation [Integracja psychoseksualna i dojrzałość życia w celibacie]. Podręcznik do formacji kapłańskiej i zakonnej*. Jest to praca zbiorowa pod redakcją salezjanów: Jose Parappuly i Jose Kuttianimattathil. Wydawcą publikacji są dwie salezjańskie instytucje: Salesian Psychological Association oraz South Asian Formation Commission of the Salesians.

Autorzy tej pracy (łącznie z 2 redaktorami) to grupa 18 osób. Są to osoby posiadające tytuły naukowe uznanych w świecie instytucji uniwersyteckich. Ich kompetencje w zakresie psychologii, psychiatrii, filozofii, teologii, życia duchowego, medycyny, prawa kanonicznego nie budzą wątpliwości. Znaczna część autorów to osoby zaangażowane w praktykę psychologiczną i procesy formacji religijnej w Indiach czy szerzej – w świecie salezjańskim. Z punktu widzenia przynależności do instytucji kościelnych grupę tworzą: 4 siostry zakonne, ks. Anthony Grugni (PIME) oraz 13 salezjanów (SDB). Sylwetki naukowe autorów, wraz ze zdjęciami, zostały wydrukowane na końcu każdego z tomów (por. *Contributors*, s. 397-401/1043-1047).

Omawiany podręcznik jest bardzo obszerną publikacją, bo oba tomy liczą łącznie ponad 1000 stron. Jego specyfikę w sposób syntetyczny oddają trzy wyróżniki: Po pierwsze, „Ludzka seksualność – jak zauważa J. Nedungatt – nie zważa na to, iż ktoś podjął zobowiązania do życia w celibacie. Trzeba sobie z tego zdawać sprawę” (s. 571). Prawdę tę innymi słowy wyraża także Katechizm, twierdząc, że nasza seksualność wywiera wpływ na różne warstwy naszej osobowości (por. KKK 2332). Po drugie, recenzowany podręcznik podaje, tam gdzie trzeba, pozytywne rozwiązania problemów, przed jakimi stają osoby żyjące w celibacie i – podobnie jak psychologia pozytywna, wnosząca znaczący wkład w rozwój studiów nad zespołem umiejętności, które pozwalają skutecznie radzić sobie z stresem [*resilience*] – zachęca do uczynienia zwrotu od nadmiernego zajmowania się naprawą defektów, przekładając akcent na budowanie struktur (samo)obronnych każdej osobowości. Koncentruje się bardziej na mocy i cnocie w rozwoju ludzkiej osobowości niż na jej brakach i słabościach. Bardziej akcentuje normalność, przystosowanie się i zdrowie niż nienormalność, nieprzystosowanie i dysfunkcje (J. Thannickal, s. 120-121). Po trzecie, książka ta pokazuje, jak porażki można przekuć w zwycięstwa, ponieważ tak długo, jak człowiek żyje – jest on ciągle w drodze, co podkreśla M. G. Riopel w artykule postrzegającym integrację psychoseksualną i dojrzałość życia w celibacie w perspektywie duchowej wędrowki (s. 676-713).

Struktura recenzowanej 2-tomowej pozycji pokrywa się z zakresem wyznaczonym przez tytuł książki *Psychosexual Integration & Celibate Maturity*. Zasadnicza część książki, czyli *corpus* składa się z 29 artykułów (odpowiednio: 11 artykułów w tomie I oraz 18 artykułów w tomie II). Każdy tom został poprzedzony przez słowa polecające czterech przedstawicieli indyjskiego świata formacji chrześcijańskiej (bpa Bosco Penha, ks. M. C. Abrahama, s. Innigo SSA oraz ks. Joseph Philip Pinto) oraz słowem wstępnym autorstwa ks. Francesco Ceredy, Rady Generalnego do spraw Formacji Salezjanów oraz artykułem wprowadzającym – *Introduction* – redaktorów J. Parappuly SDB i J. Kuttianimattathil SDB.

W każdym tomie po części zawierającej artykuły (*corpus*) następują aneksy [*appendix*]. Jednocześnie aneks w tomie I, czyli „źródła” [*resources*] podaje listę filmów DVD, które stanowią ilustracje omawianych w książce zagadnień (s. 363-373). Natomiast aneks tomu II składa się z dwóch części: Część A zawiera listę filmów DVD (*A. resources – DVD films*, s. 993-1003), a część B zawiera propozycje siedmiu sylabusów przydatnych na różnych etapach formacji, zaczynając od okresu aspirantatu, a kończąc na okresie formacji stałej. Podręcznik zawiera także słowniki (*glossary*: t. I: s. 375-383/ t. II: s. 1015-1023) oraz indeks przedmiotowy (*subject index*: t. I: s. 385-395/ t. II: s. 1025-1041), a także noty o autorach (*contributors*: t. I: 397-401/ t. II: 1043-1047).

Tom pierwszy, zawierający 11 artykułów, składa się z dwóch części: „Dojrzałość ludzka” [*Human Maturity*] (s. 1-139) oraz „Integracja psychoseksualna” [*Psychosexual Integration*] (s. 142-361). Zasadniczo w omawianym podręczniku treść artykułów jest koherentna z ich tytułami, dlatego też ich prezentacja zostanie ograniczona do wskazania tytułu artykułu, z pominięciem szerszego omówienia. Pierwszy w kolejności jest artykuł autorstwa Jose Kuttianimattathil pt. *Dojrzałość psychoseksualna i Boże powołanie do jedności w sobie i świętości* [*Psychosexual Maturity and God's Call to Wholeness and Holiness*] (s. 2-24). Jest on przykładem metodologicznie klarownego zarysowania perspektywy badawczej obu tomów. Pełni funkcję artykułu wiodącego.

Tom I omawia zarówno zagadnienia podstawowe, jak i bardziej złożone. Do pierwszej grupy należą takie kwestie, jak: dojrzałość ludzka: (s. 26-47), zdrowe życie emocjonalne (s. 48-81), osobowość emocjonalnie zintegrowana (s. 82-115), etapy rozwoju psychoseksualnego (s. 142-183) oraz „ciało seksualne” [*The Sexual Body*] (s. 184-213). Ten ostatni artykuł zawiera ryciny ciała mężczyzny i kobiety oraz opis ich funkcji seksualnych. Do zagadnień bardziej szczegółowych i złożonych można zaliczyć np. trudności i umiejętności radzenia sobie ze stresem w sposób twórczy [*resilience*] w procesie integracji osobowości (s. 116-139), męskiego i czy żeńskiego doświadczenia seksualności i miłości [*Male and Female Experiences of Sex and Love*] (s. 270-293), problem orientacji seksualnej i zachowania seksualnych [*Sexual orientations and Sexual Behaviors*] (s. 214-269). Autorzy rozważający to ostatnie zagadnienie, M. Goretti Kankarathinam oraz J. Parappully, zauważają znaczącą obecność elementów tzw. *political correctness* we współczesnych dyskusjach na temat orientacji seksualnych: „Określenie orientacji seksualnej było przedmiotem debaty przez szereg ostatnich lat. Wyrażono wielość opinii na temat jej natury, źródeł i implikacji. Jednakże nie zdołano znaleźć konsensusu zarówno w środowiskach profesjonalistów jak i naukowców. Debata bowiem została naznaczona wpływem politycznych ideologii i interesów” (por. s. 215).

Dwa ostatnie artykuły I tomu *Molestowanie i nadużycia seksualne* [*Sexual Harassment and Sexual Abuse*] (s. 294-333) oraz *Uzdrowianie efektów nadużyć seksualnych* [*Healing from the Effects of Sexual Abuse*] (s. 334-361) poświęcone są bardzo bolesnym (choć *de facto* marginalnym problemom), które spędzały sen z oczu papieżom ostatnich lat: Janowi Pawłowi II oraz Benedyktowi XVI (por. *List pasterski Papieża Benedykta XVI do katolików Irlandii*, 19.03.2010).

Tom II zatytułowany „Dojrzałość życia w celibacie” [*Celibate Maturity*] składa się z trzech zasadniczych części: „Celibat i seksualność” [*Celibacy and Sexuality*] (s. 403-712), „Formacja do dojrzałego życia w celibacie” [*Formation for Mature Celibate Living*] (s. 713-813), „Dojrzałość i posługa celibatariusza” [*Celibate Maturity and Ministry*] (s. 814-953). Tom ten skupia się na problematyce wzrostu w dojrzałości celibatariuszy oraz sposobach towarzyszenia im w prowadzeniu życia dążącego ku szczęściu. W tomie tym zostały poruszone m.in. następujące kwestie: czystości w celibacie (s. 403-436); relacji pomiędzy psychoseksualną integracją osobowości a szczęśliwym życiem (s. 500-530); przyjaźni osób żyjących w celibacie (s. 532-564); roli kierownictwa duchowego i poradnictwa w procesie integracji psychoseksualnej celibatariuszy (s. 566-629). Są także opracowania pod kątem najnowszych rozwiązań kanonicznych i prawnych w kontekście nadużyć zachowań seksualnych: *Indyjskie Prawo dotyczące seksualnych nadużyć i gwałtów* [*Indian Law on Sexual Abuse and Violence*] (s. 916-953) czy *Prawo kanoniczne dotyczące nadużyć i wykorzystywania seksualnego* [*Canon Law on Sexual Abuse and Exploitation*] (s. 954-983).

Zagadnienia omawiane w recenzowanej pozycji są niezwykle aktualne. Porusza się je na zjazdach formatorów, kierowników duchowych, spowiedników, psychologów. Omawia się je w trakcie trwania szkół formatorów, na kursach i rekolekcjach. Potwierdzają to już same tytuły artykułów: *Formacja dla wartościowego życia w celibacie* [*Formation for a Meaningful Celibate Life*] (s. 714-732), *Ocena kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego* [*Assessment of Candidates to the Priesthood and Religious Life*] (s. 734-768), *Towarzyszenie kandydatom do kapłaństwa i życia zakonnego* [*Accompanying Candidates Toward Priesthood and Religious Life*] (s. 770-789), *Solidny i efektywny formator* [*Healthy and Effective Formator*] (s. 790-812). Jednym słowem, są to sprawy dotyczące życia osób żyjących w celibacie i to zarówno kandydatów do życia konsekrowanego i celibatu, jak i osób będących już głęboko (czasowo i jakościowo) zaawansowanych w to życie. Traktuje o tym np. artykuł poświęcony integracji psychoseksualnej i życiu w celibacie na etapie połowy życia i w okresie późniejszym [*Psychosexual and Celibate Integration at Midlife and Beyond*] (s. 438-499). Ostatni artykuł w autorstwa obu redaktorów: Jose Parappully i Jose Kuttianimattathil – jak wskazuje tytuł – *Integracja psychoseksualna, dojrzałość celibatariusza i formacja* [*Psychosexual Integration, Celibate Maturity and Formation*] (s. 985-991) jest zwięzłym podsumowaniem całości.

W recenzowanej pozycji nie ma błędów formalnych ani merytorycznych. Autorzy prezentują zdrową naukę katolicką. Tak np. w artykule pt. *Integracja psychoseksualna w małżeństwie* [*Psychosexual Integration in Marriage*] (s. 630-675), który jest artykułem wyjątkowym w tym zestawie, gdyż jako jedyny dotyczy zagadnień życia małżeńskiego, a jego obecność jest usprawiedliwiona problematyką integracji psychoseksualnej), znaleźć można jedno z najlepszych i najbardziej klarownych wyjaśnień dotyczących antropologicznej różnicy w stosowaniu środków w sztucznej antykoncepcji oraz metod naturalnego planowania rodziny: „To nie użycie «sztucznych» środków sprawia, że użycie antykoncepcji jest niegodziwe. W życiu codziennym bowiem używamy np. wielu tzw. «sztucznych» medykamentów, mając na względzie poprawę zdrowia. W tych jednak przypadkach stosujemy «sztuczne» środki po to, by usprawnić funkcjonowanie naszego organizmu zgodnie z zamysłem Bożym. W przypadku natomiast antykoncepcji czynimy dokładnie odwrotnie. Uniemożliwiamy ludzkiemu organizmowi by funkcjonował zgodnie z zamysłem Bożym” (por. s. 655).

W recenzowanej publikacji nie brak także artykułów kontrowersyjnych. Do nich można zaliczyć jeden z 4 artykułów zamieszczonych w tomie II autorstwa Johna Tharakana *Wrażliwość gender i dojrzałość celibatariusza* [*Gender Sensitivity and Celibate Maturity*] (s. 874-915). Autor, którego można postrzegać jako rzecznika teologii feministycznej, z emfazą pisze o poglądach wiodących jej przedstawicieli: Riane Eisler oraz Elizabeth A. Johnson. Nie od dzisiaj wiadome jest, że od teologii feministycznych tylko krok do ideologii gender (przed którą, powołując się na twórczość głównego rabina Francji G. Bernheimma, ostrzegął Benedykt XVI w przemówieniu do Kurii Rzymskiej z dnia 22.12.2012). W swoim tekście Tharakan ma za złe rzeczywistości to, że jest patriarchalna (por. s. 893-898), a w diagramie autorstwa E. Dodson Gray (s. 906) wprost sugeruje opresyjny charakter kultury patriarchalnej. Można odnieść wrażenie, iż autor, pisząc ten artykuł, nie pamięta o łacińskiej zasadzie: *de abusu nihil ab usu*. Podsumowując tekst ks. Tharakana, trzeba wyrazić wątpliwość, czy lektura jego genderowej refleksji pomoże przeciętnemu (przeciętnej) kandydatowi (kandydatce) do życia konsekrowanego pochodzącego czy to z Indii, czy z jakiegokolwiek innego kraju, i czy ułatwi ona pełniej przeżywać swoje powołanie jako kobieta czy mężczyzna.

Pewne wątpliwości można wnieść do niektórych tez tekstu tej klasy eksperta, jakim jest R. Sipe (s. 903). Jeśli chodzi o wartościowanie celibatu i małżeństwa w przeciągu długiego okresu 2000 lat historii Kościoła, to zdanie: „Stan małżeński był postrzegany jako niedoskonałe zło konieczne, podczas gdy stan celibatu był traktowany jako coś wyższego” [*Marriage was seen as imperfect and a necessary evil. In contrast celibacy was seen to be superior*], należy ocenić jako niesprawiedliwe i błędne uogólnienie. Wystarczy bowiem to porównać ze stanowiskiem W. E. Maya w jego wielokrotnie wznawianej *Catholic Sexual Ethics*. Modlitwa, którą Autor cytuje na końcu tego artykułu (s. 913) „Boże, nasz Ojciec i Matko...” – już w pierwszym zdaniu jest niebiblijna i nieteologiczna z katolickiego punktu widzenia, o czym katolicki autor wiedzieć powinien, chyba że lokuje się

w szeregu takich autorów, którzy zamiast czytelnika zbudować, wolą go zaskoczyć. W artykule są oczywiście ciekawe intuicje dotyczące np. ikonicznego wymiaru osoby ludzkiej. Warto przywołać także jedno ze zdań, które jawi się jako mądrościowa sentencja: „Osoby ludzkie są widzialnymi odbiciami niewidzialnego Boga” [*Human beings are visible reflection of the invisible God*] (s. 883).

Zagadnienia dotyczące formacji w obu omawianych tomach znajdują się w centrum zagadnień, którymi żyje i o których dyskutuje Kościół na świecie (por. np. R. Sipe (USA); J. Augustyn (SJ, Polska); A. Cencini (FdCC, Włochy)). Autorzy artykułów korzystają z bardzo bogatej bibliografii. Jej zakres – chronologicznie rzecz ujmując – obejmuje teksty od Platona i Arystotelesa przez Biblię, Freuda i Erikssona, do najnowszych dokumentów Magisterium Kościoła, także tych podpisanych przez papieża Benedykta XVI. Wielkim plusem książki jest jej komunikatywny język. Dynamizmu podręcznikowi przydają – tak bardzo oczekiwane i cenione przez czytelników – przykłady z życia wzięte (kazusy), oraz kwestie poddane dyskusji.

Aktualność recenzowanej pozycji można podsumować, odnosząc się do jednej z końcowych stron, gdzie hinduscy autorzy powołują się na myśl Ronalda Rolheisera. Autor ten, podążając za filozofami starożytnej Grecji, mówił o energii seksualnej jako o „boskim ogniu, złożonym w nas przez Boga, abyśmy zmagając się z nim i opanowując go osiągnęli zdolność przekraczania naszych egoizmów i wiedli życie według zamysłu Bożego. Ogień ten jest najbardziej potężnym, najlepszym i najbardziej niebezpiecznym ze wszystkich rodzajów ognia. Znajduje się on ostatecznie u podstaw wszystkiego, łącznie z życiem duchowym. Nasze owocowanie, nasze spełnienie i nasze szczęście zależy od tego, na ile zdajemy sobie sprawę z istnienia w nas tego ognia, jak go przeżywamy, sublimujemy, integrujemy na naszych drogach do dojrzałego życia w celibacie” (por. s. 991). Tematyka recenzowanej pozycji jest zarazem tak głęboka i wielka, jak tajemnica człowieka powołanego do służby Bogu w Jego Kościele, w celibacie, w życiu konsekrowanym. Chciałoby się powiedzieć: *Vivant sequentes! niech żyją następcy!*, ale wcześniej: *niech żyją tłumacze!* Świat formatorów i formowanych potrzebuje bowiem tak dobrych książek, jak recenzowana wyżej pozycja.

Ks. Piotr Przesmycki SDB